

1.01
Prejeto: 5. 5. 2003

UDK 347.736(497.4)"1918/1941"

France Kresal*

Stečajna politika v Sloveniji do druge svetovne vojne

IZVLEČEK

Avtor obravnava zakonodajno ureditev in dejansko izvrševanje stečajev v obdobju Austro-Ogrske in Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (1919-1929) oziroma kraljevine Jugoslavije (1930-1941). Bankrot in stečaj sta bila pereče gospodarsko in družbeno zlo in so ju kot takega tudi obravnavali tako v gospodarski kot v kazenski zakonodaji. Uvedbo in izvajanje stečajev je urejal avstrijski konkurzni red iz leta 1868 z najpomembnejšimi spremembami iz leta 1897 in 1916 ter jugoslovanski stečajnini zakon iz leta 1929.

Ključne besede: stečaj, stečajna politika, gospodarstvo, Slovenija

ABSTRACT

BANKRUPTCY POLICY IN SLOVENIA BEFORE THE SECOND WORLD WAR

The author deals with the legislative regulation and the actual execution of the bankruptcy procedures under Austria-Hungary and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes between 1919 and 1929, and the Kingdom of Yugoslavia (1930-1941). Bankruptcy and insolvency were serious economic and social evils and were treated as such under the financial and criminal legislation. The introduction and the execution of bankruptcy procedures were regulated by the Austrian bankruptcy order from 1868, with its 1897 and 1916 amendments, and by the Yugoslav bankruptcy law from 1929.

Key words: bankruptcy, bankruptcy policy, economy, Slovenia

Bankrot in stečaj sta bila pereče gospodarsko in družbeno zlo in so jo kot takega tudi obravnavali tako v gospodarski kot v kazenski zakonodaji. Bankrot je bil gospodarski polom podjetja ali posameznika, ki je imel za posledico prezadolžitev, ustavitvev izplačil in stečaj ali pa likvidacijo podjetja. Stečaj ali konkurz je bil sodni postopek, ki naj bi pravično zadovoljil vse upnike plačilno nesposobnega (insoventnega) dolžnika (kreditarja). Z razglasom stečaja dolžnik ni več razpolagal s svojim premoženjem in vsi njegovi upniki, ki so prijaviili terjatve, so bili v enakem deležu poplačani po določenem vrstnem redu, ki ga je določilo stečajno sodišče. Uvedbo in izvajanje stečajev je urejal avstrijski konkurzni red iz leta 1868 z najpomembnejšimi spremembami iz leta 1897 in 1916 ter jugoslovanski stečajni zakon iz leta 1929.

* Dr., znanstveni svetnik, Inštitut za novejšo zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1, e-mail: france.kresal@inz.si.

Rigorozni stečajni postopek je imel namen dolžnikovo premoženje spremeniti v denar in izkupiček razdeliti med upnike. S tem se je končala gospodarska eksistenca dolžnikova in upniki so dobili po dolgem času in z velikimi stroški včasih le minimalno kvoto svojih zahtev.¹ Slovenski trgovski vestnik je 15. januarja 1905 teatralično opisal, kako se rodi stečaj. "Izprva se oglasi ta ali oni upnik in mu pošlje svojo tožbo v hišo. Za njim se oglasi drugi in tretji, ... in za njimi zabuči ves zbor upnikov..., naposled debeli eksekucijski akti dolžnika zagrnejo in zaduše... In ni ga hujšega udarca, nego je bankrot, kadar zadene bivše bogatine in njih družine, ki morajo odložiti ves svoj blišč, opustiti vse prijetnosti dotedanjega življenja in poprijeti za beraško palico. Pa vendar se tudi ta tragični proces včasih zlorablja v svoje namene. Večkrat se namreč čuje, da se je ta ali oni stečaj improviziral v to svrhu, da si kak navihanelec - kreditar z ugodno poravnavo pospravi in pribori veliko odstotkov svojega z dolgovi preobloženega premoženja, ker se je tako "ime-nitno" poravnal in pri tem napravil zelo dobro kupčijo. In tudi še druge oblike špekulacije s stečajem se pojavljajo v trgovskem življenju... Dospeli smo do trenutka, ko zapoje smrtni zvonec in ko stopi za dolžnika v moč in veljavo konkurzni red... Včasih se tudi pripeti, da se stečaj preseli poprej na oni svet, nego se mu udere strop na glavo. Ob takih prilikah se dediči navadno ne "smejejo", pač pa se branijo nič kaj mikavne dediščine. Najčešče pa niti prezadolženec sam, niti njegovi dediči ne prosijo za konkurz. Je pač trnjeva in težka ta pot k sodišču. Zategadelj pa upniki sami pospešijo, česar se kreditar brani do zadnjega dihljaja... Včasih obupani dolžnik, mesto da bi sam šel k sodišču prosit za konkurz, kar čez noč izgine in zbeži. Naravno je, da vsled tega upnike mine potrpežljivost. Vsakdo, ki ima zoper tega "ubežnega kralja" verodostojno izkazano terjatev, lahko nemudoma predlaga konkurz. In če sodnija spozna, da utegne odlašanje konkurza le škodovati, stori hitro svoj sklep, postavi pobeglemu ali skritemu dolžniku kuratorja, ki se ima o tem predlogu izjaviti. Potem pa se zapečati vse, kar je kreditar privoščil svojim upnikom in ni odnesel. Tako se tedaj rodijo konkurzi. Iz napisanega vidimo, da sodišče nikdar ne otvori konkurza uradoma, to se pravi brez predloga upnikov ali lastne prošnje dolžnikove...Pa še druga bridkost zadene kreditarjevo osebo v vsakem prav vsakem slučaju! Namreč kazenska preiskava. Z otvoritvijo konkurza se obvesti tudi državnega pravdnika, ki se loti vsakega kreditarja in vse njegovo početje pred konkurzom natanko preišče. Kdor zabrede v konkurz, zoper tega se sama po sebi obrne ost kazenskih določil."²

V obdobju po uveljavitvi gospodarskega liberalizma v drugi polovici 19. stoletja se je hkrati z vzponom gospodarskega razvoja razraslo tudi vsestransko zadolževanje, tudi špekulativno ali neprevidno. Da bi ga zaježili in regulirali struge pretoka kapitala, predvsem pa da bi odpravili ali omilili negativne stranske pojave in gospodarske posledice številnih bankrotov in stečajev, so uvajali ostre represivne ukrepe tako kazenske kot moralne. Stečaj je bil gospodarski prestop, če je do njega prišlo iz malomarnosti in neprevidnosti, ali pa je bilo kaznivo dejanje, če je do njega prišlo iz špekulativnih ali goljufijskih namenov. V vsakem primeru pa je bil stečaj za dolžnika nečastno dejanje z izgubo nekateri častnih, političnih in

¹ Slovenski trgovski vestnik : glasilo slovenskega trgovskega društva "Merkur". Ljubljana, (dalje Slovenski trgovski vestnik) II, 1905, št. 1, str. 6-8, Vladni zakonski predlogi v državnem zboru.

² Slovenski trgovski vestnik, II, 1905, št. 1, str. 6-8, št. 2, str. 13, Konrad Vodušek: O konkurzih.

državljskih pravic. Represija na tem področju, splošni razvoj večje gospodarske urejenosti in transparentnosti podjetniškega poslovanja so bili po več desetletjih delovanja deloma uspešni. Represivni ukrepi so se zmanjšali, moralne norme za dolžnike v stečaju pa so ostale nespremenjene do druge svetovne vojne.

Po avstrijskem Konkurnem redu iz leta 1868 je bil stečaj iz malomarnosti gospodarski prestopok s kaznijo zavora od treh mesecev do enega leta, stečaj iz goljufije ali prevare pa hudo kaznivo dejanje s kaznijo strogega zavora od 6 mesecev do 10 let. Stečaj je bil gospodarski ukrep za zaščito upnikov po eni strani, po drugi strani pa prisilno sredstvo za poravnavanje izplačilnih obveznosti in svarilo pred lahkomišelnim zadolževanjem, kakor tudi kazen za kazensko sankcioniran gospodarski prestopok prezadolženca. V primeru namerne zlorabe zadolževanja, je bilo to tudi kaznivo dejanje. Osebe, katerih premoženje je prišlo v stečaj, niso mogle samostojno voditi nobenega podjetja ali obrtnega obrata, dokler je ta postopek trajal. Prezadolženci so bili po poslovnem statusu izenačeni z zapravljavci, mladoletniki in duševno zaostalimi osebami. Dolžnik je bil kriv, če je postal nezmožen, da bi poplačal svoje upnike, ali če so ga dolžili prevelike potrate. Podjetnik je storil gospodarski prestopok, če ni sam prijavil stečaja, ko je stanje pasive presešlo aktivo, ampak se je znova zadolževal ali pa zastavljal svoje premoženje z namenom, da bi pokrival svoje izgube. V primeru, ko se je tako njegovo delovanje izkazalo za "hudodelstvo goljufije", je bila zagrožena mnogo hujša kazen. Kaznivo je bilo tudi začeti gospodarsko dejavnost v dolgovih ali brez potrebne podjetniške glavnice, če je bila predpisana; če ni vodil predpisanih knjig, ali jih je vodil pomanjkljivo; če je zamolčal, ali prikrikl neugodne finančne podatke; če ni mogel dati zadostnega pojasnila, kako so nastali dolgovi; če se je spuščal v tvegane posle, ali če je skušal zapravljivo prodajati blago pod ceno z namenom, da bi s tem zavlekel razglasitev stečaja. Če je v stečaj prišla gospodarska družba (podjetje), so bili kaznovani vsi člani organov odločanja v podjetju, ki so bili krivi za nastali položaj. Pri javnih družbah in komanditnih družbah ter pri komanditnih družbah na delnice so bili to osebno odgovorni družbeniki, pri delniških družbah pa člani načelstva.³

Po jugoslovanskem konkurznem zakonu iz leta 1929 je bil dolžnik kaznovan s strogim zaporom do dveh let, če je po uvedbi stečaja namerno oškodoval kakega upnika, ali če je stečajnemu sodišču predložil nepravilen ali nepopoln seznam svoje imovine in dolgov. Enaka kazen je grozila tudi vsakomur, ki bi v stečajnem postopku uveljavljal lažne ali večje terjatve od resničnih. Tudi stečajni ali poravnalni upravitelj bi bil kaznovan, če bi se okoristil na škodo upnikov. V vseh primerih je bil kazniv tudi samo poskus takega dejanja. Če dolžnik pred uvedbo stečajnega postopka ni hotel predložiti stečajne bilance in dati potrebnih pojasnil o svoji imovini in dolgovih, ga je stečajni sodnik lahko privedel s silo pred sodišče. Za zavarovanje stečajne mase in da bi preprečil spletke v škodo upnikov, je stečajni sodnik lahko odredil pripor dolžnika; pripor je lahko trajal do 6 mesecev.⁴ Stečaj sam po sebi pa ni bil več kazensko sankcioniran. Pač pa je moralo

³ Anton Kralj: Obrtni red. V: Zbirka in razlaga najvažnejših obrtnih zakonov, ukazov in razsodb upravnega sodišča. Ljubljana 1903, str. 33, 38-39.

⁴ Ur. list kraljevske banske uprave Dravske banovine I, 23. 4. 1930, št. 53, str. 793-821, Konkurni (stečajni) zakon za kraljevino Jugoslavijo z dne 22. 11. 1929, Kazensko pravne odredbe, čl. 72-

stečajno

sodišče

po službeni dolžnosti prijaviti državnemu tožilcu vsak sum lažnega stečaja ali kakega drugega kaznivega dejanja v zvezi s stečajem. V tem primeru je kazensko sodišče ugotavljalo krivdo po Kazenskem zakonu. Zločin lažnega bankrotstva ali lažnega stečaja se je kaznoval z zaporom od enega leta do 10 let, prestopok malomarnega bankrotstva pa s strogim zaporom od 7 dni do 5 let.⁵

Stečaj je bil tudi nečastno dejanje. Po avstrijskem Konkurnem redu iz leta 1868 je vsak dolžnik, ki je bil v stečajnem postopku, razen izgube pravice razpolagati in gospodariti s svojim premoženjem, izgubil tudi del državljanskih, častnih in službenih pravic. Dokler je trajal stečajni postopek, dolžnik ni imel volilne pravice za deželni ali državni zbor, ni mogel biti izvoljen v občinski odbor, če je bil občinski svetnik, ni mogel opravljati svoje službe, izgubil je mandat poslanca deželnega ali državnega zbora, ni imel ne aktivne ne pasivne volilne pravice za trgovsko obrtno zbornico in za obrtne zadruge, ni smel obiskovati nobene borze, ni mogel postati sodnik ali biti v kakršnikoli sodniški službi, državni uradniki so bili suspendirani, prav tako notarji in odvetniki, borzni sensal je izgubil službo, stečajnik ni mogel biti sodni izvedenec, niti sodelovati v poroti. Te sankcije so pri navadnem stečaju prenehale, ko je bil stečaj končan. Pri trgovskem stečaju, ki se je končal s prisilno poravnavo, je bila zahtevana še javna rehabilitacija dolžnika, ki je bila dosežena šele tedaj, ko je dolžnik dokazal, da je vse terjatve upnikov docela poplačal, ali poravnal na dogovorjen način; ta dejstva je moralo ugotoviti stečajno sodišče. Razen tega je moralo stečajno sodišče takega dolžnika prijaviti državnemu tožilstvu, ki je uvedlo kazensko preiskavo o celotnem poslovanju gospodarske družbe, da bi ugotovilo, če je do stečaja ali prisilne poravnave prišlo zaradi goljufije, prevare ali kakega drugega kaznivega gospodarskega dejanja.⁶

Tudi po jugoslovanskem konkurznem zakonu iz leta 1929 je dolžniku v stečaju lahko sledila tudi izguba političnih in častnih pravic, vendar šele po presoji kazenskega sodišča in sicer: izguba pravice biti voljen v občinska zastopstva in narodno predstavnštvo; izguba aktivne in pasivne volilne pravice v trgovske, obrtne in industrijske zbornice in suspenz članstva v njih; izguba obeh volilnih pravic v obrtna, trgovska in industrijska združenja; izguba pravice sodelovanja na borzah; nesposobnost za vstop v državno in javno službo, prenehanje službe sodnika porotnika; suspenz javne službe; suspenz notariata; izguba službe trgovskega senzala in cenilca.⁷

Učinki gospodarskega liberalizma 19. stoletja so bile tudi tvegane naložbe, gospodarski in finančni propad posameznih podjetij, bank in projektov, finančne zlorabe posameznih podjetnikov ter nevestno poslovanje ali zapravljivost drugih, preveliko tveganje in nesrečni slučajji, preveliko in lahkomišelnost ali pa tudi špekulativno zadolževanje brez kritja ter številne druge okoliščine, ki so mnoga podjetja in posameznike pripeljale v bankrot. Številni stečaji niso prizadeli samo dolžnikov

74, 113.; Slovenski narod, 1. 12. 1929, št. 282/CXV.

⁵ Kazenski zakonik za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, 27. 1. 1929, Prevara in bankrotstva, čl. 334-356. V : Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, 74-310, 18. 7. 1929, str. 573-588.

⁶ Anton Kralj: Obrtni red. V: Zbirka in razlaga najvažnejših obrtnih zakonov, ukazov in razzsodb upravnega sodišča, str. 38.

⁷ Dr. Nemo: Trgovsko-gospodarski leksikon. Ljubljana 1935, str. 578-586.

in špekulantov pač pa predvsem številne poštene upnike. Mnogo kapitala je bilo tako izgubljenega, ali pa je bil v veliki nevarnosti. Ker teh problemov ni ustrezno reševal Konkurni red iz leta 1868, je bila potrebna reforma celotnega civilno-pravnega reda in uveljavitev novega konkurznega reda leta 1896, ki je z zaščito skupnih interesov upnikov in dolžnikov bolj celovito urejal stečajno politiko.⁸

Upnike je pred nevestnimi dolžniki varovalo stečajno pravo, ki se je razvilo iz potreb po zaščiti večjega števila upnikov skupnega prezadolženega dolžnika pred sebičnimi zahtevami posameznih upnikov po eni strani in zaščito prezadolženega dolžnika po drugi strani. Stečajno pravo je vsebovalo ekonomski in socialni vidik ureditve. Prejšnje osebno poroštvo dolžnika je z razvojem gospodarskih družb preraslo v premoženjsko poroštvo. Ko so dolgovi preseglji vrednost dolžnikovega premoženja, ni bila več možna navadna izterjava dolgov, ne da bi bili prizadeti interesi posameznih ali vseh upnikov. Uveljavljala se je taka pravna ureditev, ki je temeljila na presoji, kaj **upniškim interesom bolj ustreza**. Upnik je moral svoje zahteve uveljavljati s tožbo. Šele ko so bile dognane vse terjatve, se je določil vrstni red in delež poplačil iz stečajne mase. Iz tega sistema je izhajal Jožefinski splošni sodni red iz leta 1781, ki je urejal civilno pravdni izvršilni postopek terjatev, vseboval pa tudi nekaj določil o stečaju. Še istega leta je Jožef II. izdal **konkurzni red**, ki je veljal z več reformami skoraj sto let. Šele pod vplivom idej političnega in gospodarskega liberalizma je bil jožefinski konkurzni red moderniziran z zakonom z dne 25. decembra 1868. Ta Konkurni red je imel predvsem dve slabosti: na upnike je odpadla zelo majhna kvota stečajne mase, stroški postopka pa so bili zaradi neučinkovitosti sodišč dolgotrajni in tako visoki, da so požrli večino stečajne mase, če je bila ta majhna pa vso in upniki so dobili zelo malo ali nič. V razmerah gospodarskega liberalizma so stečaji postali tudi priljubljeno sredstvo kapitalističnih špekulacij. Kdor se je hotel z njimi okoristiti je uporabil svojo firmo za najemanje visokih kreditov; denar je nato na skrivaj naložil drugam in čez čas razglasil svojo prezadolženost. Upniki so v stečajnem postopku dobili povrnjen samo del svojih terjatev, včasih pa tudi skoraj nič. Po drugi strani so stečaji velikim kapitalom pomagali odstranjevati drobno konkurenco. V obdobjih gospodarskih kriz je bilo stečajev več in marsikomu je stečaj pomenil tudi eksistenčno katastrofo. Te slabosti naj bi odpravila reforma celotnega civilnopravnega reda iz leta 1895 in uveljavitev novega konkurznega reda 6. junija 1896, ki je vseboval več elementov **socialno-politične zaščite s poudarjanjem skupnih interesov tako upnikov kot dolžnikov**. Ta stečajni zakon je bil 24. marca 1897 noveliran z določbami o imovini insolventnega dolžnika in je 28. marca 1897 izšel v doponjenem besedilu. Taka stečajna ureditev je nato trajala vse do 1. svetovne vojne. Zlorabo stečajev naj bi preprečevale kazenske sankcije in moralne norme v gospodarskem poslovanju. Stečajne norme naj bi onemogočale nevestno poslovanje, prezadolženim podjetnikom pa zapirale pot v ponavljanje takih dejanj, preprečevale poslovanje na račun prevelikih dolgov in najemanje kreditov brez kritja. Da bi bil stečajni postopek čimprej končan, je bilo podjetniku onemogočeno vsakršno poslovanje, dokler je ta postopek trajal, oziroma dokler ni prišlo do poravnave ali prisilne poravnave z upniki.⁹

Razen Konkurznega reda iz leta 1868 in noveliranega iz let 1896 in 1897 je stečajne določbe imel tudi Obrtni red iz leta 1859 z novelami iz let 1883, 1897 in

⁸ Sergij Vilfan: Pravna zgodovina Slovencev. Ljubljana 1961 (ponatis 1996), str. 519-520.

⁹ Robert Bartsch: Grundriss des Inslovenrechts. Wien 1983, str. 17-23.

1902 o izgubi obrtne pravice zaradi stečaja,¹⁰ Trgovinski zakon iz leta 1862 glede pristojnosti stečajnih oblasti¹¹ in Kazensko pravni red iz leta 1873 o dokazilni moči trgovinskih knjig in verodostojni bilanci ob uvedbi stečaja.¹²

Uvedbo stečaja je moral predlagati podjetnik sam, ko je ugotovil svojo preadolženost, ali nezmožnost dospelih izplačil, lahko pa ga je predlagal tudi upnik ali upniški zbor, če je pred sodiščem dokazal neizpolnjeno upravičeno terjatev do dolžnika. Stečajni postopek je vodilo pristojno trgovsko sodišče, za gospodarske družbe pa tisto sodišče, kjer je bila firma vpisana v trgovskem registru. Uvedbo stečaja je sodišče razglasilo s sodnim sklepom in vpisom v trgovskem registru in imenovalo je upravitelja stečajne mase. Stečajni upravitelj je upravljal in gospodaril s tem premoženjem, dokler stečajni postopek ni bil končan. Za stečajne upravitelje so imenovali predvsem odvetnike in notarje. Stečajni postopek je nadziral sodni komisar. Vsi stroški stečajnega postopka so bremenili stečajno maso.

Avstrijski stečajni zakon je razlikoval med navadnimi in trgovskimi stečajni. Za gospodarske družbe, katerih firme so bile vpisane v trgovskem registru, so veljale posebne določbe o stečaju. Za gospodarske družbe je bil stečajni razlog že nezmožnost rednih izplačilnih obveznosti (ustavitev izplačil, nelikvidnost), za vse druge dolžnike pa njihova prezadolženost. Gospodarske družbe so med stečajnim postopkom lahko uveljavljale prisilno poravnavo, če se je s tem strinjala večina upnikov. Stečajni postopek je bil s prisilno poravnavo končan hitreje in z manj stroškov kot z navadnim stečajem. Po drugi strani pa so bile strožje moralne norme za stečajnike po trgovskem stečaju. Vsak dolžnik, ki je bil v stečajnem postopku, je razen izgube pravice razpolagati in gospodariti s svojim premoženjem, izgubil tudi del državljanskih, častnih in službenih pravic. Dokler je trajal stečajni postopek, dolžnik ni imel volilne pravice za deželni in državni zbor, ni mogel biti izvoljen v občinski odbor, če je bil občinski svetnik, ni mogel opravljati svoje službe, izgubil je mandat poslanca deželnega in državnega zbora, ni imel ne aktivne ne pasivne volilne pravice za trgovsko obrtno zbornico in za obrtne zadruge, ni smel obiskovati nobene borze, ni mogel postati sodnik ali biti v kakršnikoli sodniški službi, državni uradniki so bili suspendirani, prav tako notarji in odvetniki, borzni senzal je izgubil službo, stečajnik ni mogel biti sodni izvedenec, niti sodelovati v poroti. Te sankcije so pri navadnem stečaju prenehale, ko je bil stečaj končan. Pri trgovskem stečaju, ki se je končal s prisilno poravnavo, je bila zahtevana še javna rehabilitacija dolžnika, ki je bila dosežena šele tedaj, ko je dolžnik dokazal, da je vse terjatve upnikov docela poplačal, ali poravnal na dogovorjen način; ta dejstva je moralo ugotoviti stečajno sodišče. Razen tega je moralo konkurzno sodišče takega dolžnika prijaviti državnemu tožilstvu, ki je uvedlo kazensko preiskavo o celotnem poslovanju gospodarske družbe, da bi ugotovilo, ali je do stečaja in prisilne poravnave prišlo zaradi goljufije, prevare ali kaznivega gospodarskega prestopka po čl. 199 kazenskega zakonika. Ves ta čas tak dolžnik, ki je bil v stečaju, ni smel uporabljati imena svoje firme in ni smel s svojim

¹⁰ Anton Kralj, n. d., str. 33, 38-39.

¹¹ Prve bukve : o kupčijem stanu : odlomki iz državnega zakonika za avstrijsko - ilirsko Primorje, ki zapopada pokneženo grofijo Goriško in Gradiško, mejno grofijo Istersko in neposredno državno mesto Trst z obmestjem vred. XV. zvezek z dne 3. 1. 1863, str. 113-126, Občni kupčijski zakonik z dne 17. 12. 1862, čl. 13-14, 16, 30-31, 42 in 46.

¹² Slovenski trgovski vestnik, II, 1905, št. 11, str. 126-128, Kermavner: Pravni pomen trgovskega knjigovodstva.

imenom nastopati v drugih gospodarskih družbah. Tudi če je podjetnik sam napovedal stečaj, ni smel izvrševati trgovinskih in podjetniških opravil ne zase in ne pod nobeno drugo firmo, dokler ni pridobil ponovne podjetniške sposobnosti.

Med stečajno obravnavo se je podjetniška oziroma obrtna dejavnost lahko izvajala samo v korist stečajne mase in stečaj ni pomenil odpovedi delovnega razmerja zaposlenim delavcem. V primeru stečaja so imeli zaposleni delavci pravico zahtevati izplačilo mezde pred vsemi drugimi upniki. Stečajni upniki so se delili na 3 razrede po pomembnosti njihovih zahtevkov. V prvi red so sodile plače, mezde in ostali prejemki zaposlenega osebja, v drugi red so sodile vse javne davščine, obvezni prispevki za socialno zavarovanje; za denarne zavode so bila v drugem redu tudi izplačila hranilnih vlog. V tretji red so sodile vse ostale stečajne terjatve.¹³

Najbolj odmevni stečaji so bili, ko je leta 1873 propadla osrednja dunajska banka. Za prebivalstvo na slovenskem ozemlju so bile najbolj boleče prisilne prodaje kmečkih gospodarstev, ki so imele značaj stečajev. V osemdesetih letih 19. stoletja je bila petina slovenskih kmetij prezadolžena, druga petina pa močno zadolžena. Samo na Kranjskem je bilo v letih 1868 do 1893 prodanih na prisilnih dražbah 10.190 kmetij. Po statističnih podatkih za leto 1902 je bilo v vsej Avstriji 1.223 stečajev (Statistische Monatschrift, maj 1904). Na slovensko ozemlje je odpadlo okrog 3,6% tega števila. Podatke o trgovskih stečajih je začel mesečno objavljati Slovenski trgovski vestnik v svojem prvem letniku; pozneje je prenehal s temi objavami.¹⁴ Priglašeni stečaji je bilo za dobro tretjino več. V istem letu je bilo namreč končanih samo 63% priglašeni stečajev. Med stečajniki je bilo največ fizičnih oseb in sicer 1.155, gospodarskih družb je bilo slabih 6% in sicer 38 javnih trgovskih družb, 29 zadružnih in 1 delniška družba. V stečajih so prevladovala manjša podjetja z do 20.000 kron aktivnega premoženja (70%), dobra petina je bilo srednje velikih podjetij z do 100.000 K premoženja in le 8% podjetij je bilo večjih z nad 100.000 K aktivnega premoženja. Priglašene terjatve upnikov so znašale 69,5 milijonov Kron (cca 60.000 K na podjetje), vrednost aktivnega premoženja teh podjetij je znašala 40,5 milijonov K (cca 33.155 K na podjetje), iz stečajne mase so iztržili le 19,2 milijona K, kar je pomenilo samo dobro četrtno upniških terjatev, tričetrtno upniškega kapitala pa je bilo izgubljenega. Skoraj polovica upnikov (46%) ni dobila skoraj nič iz stečajne mase, četrtnina je iztržila 10% do 25% svojih terjatev, petina 25% do 50% in manj kot desetina upnikov (9%) je dobila iz stečajne mase več kot polovico svojih terjatev.¹⁵

Tako klavrní učinki stečajnih postopkov so vodili trgovsko obrtne zbornice v akcijo za spremembo stečajne politike. Predlagali so tako stečajno politiko, ki bi upnikom omogočala hitreje in v večjem deležu realizirati svoje terjatve, predvsem pa v čimvečji meri ohraniti gospodarsko aktivnost zadolžencev. Nova stečajna politika naj bi predvsem preprečila prehitro razprodajo gospodarskih potencialov zadolženih podjetij in jim omogočala neprekinjeno poslovanje in s tem ustvarjanje novega prihodka, kar je bilo v interesu tako upnikov kot dolžnikov. Po priza-

¹³ Bartsch, n.d., str. 130, 200.

¹⁴ Slovenski trgovski vestnik, I, 1904, št. 1, 2, str. 18, št. 3, str. 30, št. 4, str. 41, št. 5, str. 54, št. 6, str. 66, št. 7, str. 78, št. 8, str. 89.

¹⁵ Slovenski trgovski vestnik, I, 1904, št. 6, str. 64-65, Konkurzi v letu 1902.

devanju trgovsko obrtnih zbornic je prišlo 22. novembra 1904 do vladnega predloga za spremembo stečajnega zakona. Predlagali so uvedbo predstečajne poravnave.

Razprave o stečaju so bile v prvem desetletju novega stoletja med podjetniki številne in zlasti v trgovskih krogih tudi zelo pereče in aktualne. Slovenski trgovski vestnik je v posebni rubriki tekoče objavljala sezname podjetij v stečaju. Tudi teoretično so stečajem posvečali veliko pozornosti. V trgovskem društvu Merkur je imel leta 1904 dr. Konrad Vodušek, takratni strokovnjak za stečajno pravo, serijo predavanj o stečaju v teoriji in praksi. Zaradi velikega zanimanja o tej temi, so vse leto 1905 izhajali strokovni članki o stečaju.¹⁶ Stečaji so bili številni, gospodarska škoda, ki so jo povzročali, velika, in razprave o tej tematiki so bile aktivne vse desetletje. Ker so bili stečajni postopki na sodiščih tako dolgotrajni in zapleteni ter zato neugodni tako za upnike kot za dolžnike, so prihajali številni predlogi za spremembe stečajnega zakona tako iz trgovsko obrtnih zbornic, kot iz gospodarskih krogov in iz krogov gospodarskih teoretikov. Te spremembe naj bi vodile v učinkovitost stečajne politike in rešile upnike dolgotrajnih postopkov, dolžnike pa obvarovale prevelike škode in jih primerno zaščitile pred popolnim gospodarskim zlomom. Pri tem so se sklicevali na stečajno zakonodajo drugih držav, ki so že imele predstečajne poravnave in sicer Francija, Belgija in Švica od leta 1889, Nizozemska od leta 1893, Norveška od leta 1899 in Italija od leta 1903, kjer je bila liberalnejša stečajna politika uspešna.¹⁷

Šele po desetih letih razprav je prišlo 1. junija 1914 do novele stečajnega zakona za razbremenitev sodišč s poenostavitvijo stečajnih postopkov. Dve leti pozneje je bil Konkurni red dopolnjen še s posebnim Zakonom o prisilni poravnavi izven stečaja z dne 28. aprila 1916. Ta stečajni zakon je veljal v Sloveniji še vse do leta 1929, ko je bil sprejet jugoslovanski zakon o stečaju.¹⁸

Avstrijski Konkurni red, ki je bil leta 1916 dopolnjen s posebnim Zakonom o prisilni poravnavi izven stečaja, je uvajal sklic upnikov in predstečajno poravnavo brez razpisanega stečaja, a z enakim učinkom, kot bi ga imel stečaj s prisilno poravnavo, vendar brez negativnih posledic za nadaljnje gospodarjenje zadolženca. Prisilni upravitelj ni bil imenovan. Zadolženo podjetje je ohranilo gospodarsko samostojnost in imelo pobudo za rešitev dolžniške krize v svojih rokah. Dolžnik je lahko sodišče zaprosil za sklic upnikov in predstečajno poravnavo, če je sodišče ugotovilo, da je bil tega subjektivno vreden in če so obstajali objektivni pogoji za realizacijo poravnave. Da je dolžnik dokazal svojo subjektivno vrednost, je moral predložiti svoje premoženjsko stanje in dve zadnji letni bilanci, iz katerih je izhajalo, da ni bil že prej prezadolžen. Ni smel že kdaj prej biti v stečaju ali v poravnavi. Ni smelo biti niti suma, da je goljufiv ali lahkomišeln zadolževalec. Njegove trgovske knjige so morale biti v redu. Da je bilo mogoče objektivno upati na uspeh predstečajne poravnave, je moral dolžnik ponuditi upnikom tretjega razreda najmanj 30% kvoto upniških terjatev. Da bo ta kvota res izplačana, je

¹⁶ Slovenski trgovski vestnik, II, 1905, št. 1-12, str. 4-6, 13-15, 30-32, 41-43, 51-52, 63-64, 86-87, 99-101, 111-113, 122-124139-141.

¹⁷ Slovenski trgovski vestnik, II, 1905, št. 1, str. 6-8, Vladni zakonski predlogi v državnem zboru.

¹⁸ Vilfan, n.d., str. 519.

moralo biti razvidno iz dolžnikovega premoženjskaga stanja, ali pa so morali za to jamčiti solventni poroki. Če je sodišče ugodilo prošnji za predstečajno poravnavo, so bile ustavljene vse sodne izterjave zoper dolžnika tako, kot če bi bil razglašen stečaj. Ni pa bil imenovan upravitel premoženja in dolžnik ni izgubil razpolagalne pravice nad svojim premoženjem in je z njim svobodno gospodaril. Rok za izvršitev poravnave je bil 10 dni. Ta rok je bilo možno sporazumno podaljšati. Če predstečajna poravnava z upniki ni uspela, je bil uradno razglašen stečaj z vsemi posledicami.

Do leta 1929 se je v Sloveniji uporabljala še vsa stara avstrijska zakonodaja o stečajni politiki. Osrednja vlada Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je leta 1921 razširila veljavnost avstrijskega Konkurnega reda z dne 28. aprila 1916 na vso državo. To je storila z Zakonom o proračunskih dvanajstinah z dne 31. decembra 1921.¹⁹ Tekst zakona pa je izšel šele 25. aprila 1922 v Službenih novinah in 5. marca 1924 v Uradnem listu ljubljanske in mariborske oblasti.²⁰ Konkurni (stečajni) zakon za kraljevino Jugoslavijo je izšel 22. novembra 1929.²¹ Vpliv avstrijske ureditve je bil občuten tudi pri novem jugoslovanskem stečajnem zakonu, ki je enotno urejal stečajno politiko v vsej državi do razpada prve Jugoslavije. Stečajni postopek, pravice upnikov in dolžnosti insolventnega dolžnika ter pristojnosti stečajnega sodišča in stečajnega upravitelja so bile podobno urejene kot prej po starem avstrijskem konkurnem zakonu. Vseboval pa je tudi posebno poglavje o skrajšanem stečajnem postopku za manjše vrednosti stečajne mase, ki niso presegle vsote stotisoč dinarjev. Zunaj stečajnega postopka je bila možna tudi prisilna poravnava po posebnem Zakonu o prisilni poravnavi izven stečaja,²² ki je izšel istočasno. Taka prisilna poravnava je imela enak učinek kot stečaj, le da je bil postopek končan hitreje in z manj stroškov.

Razen Konkurnega (stečajnega) zakona za kraljevino Jugoslavijo iz leta 1929 je imel stečajne določbe tudi Kazenski zakonik za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev²³ iz leta 1929 v členih 334 do 356 o prevari in bankrotstvu, v Zakonu o obrtih²⁴ iz leta 1931 v členih, ki določajo obveznosti stečajnega upravitelja do zaposlenih, odpovedne roke, pravice delavcev v podjetjih v stečaju in o sankcijah proti dolžniku v stečaju; Trgovinski zakon²⁵ iz leta 1937 je imel določbe glede pristojnosti trgovinskih sodišč za vodenje stečajnih postopkov in o obveznostih vpisa in izbrisa v trgovinski register v zvezi s stečajem.

Stečaj je bil uveden na predlog dolžnika ali pa na predlog več upnikov. Dolžnik je moral prijaviti stečaj, ko je postal prezadolžen (zasebnik), ali plačilno nesposoben (protokolirana gospodarska družba). Če tega ni storil pravočasno, je s tem zagrešil gospodarski prestop, ki je bil kazensko sankcioniran. Upniki so s pravočasno prijavo stečaja zaščitili svoje interese, ker je uvedba stečaja zaustavila nekontrolirano izterjavo dolgov in razprodajo dolžnikovega premoženja, ki je po uvedbi stečaja postalo stečajna masa, iz katere so bili po določenem vrstnem redu poplačani vsi stečajni upniki. Z uvedbo stečaja insolventni dolžnik ni več raz-

¹⁹ Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, 3-4, 10. 1. 1922, str. 9-10.

²⁰ Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, 17-78, 5. 3. 1924, str. 113-118.

²¹ Uradni list kraljevske banske uprave Dravske banovine, 53-255, 23. 4. 1930, str. 793-821.

²² Uradni list kraljevske banske uprave Dravske banovine, 53-256, 23. 4. 1930, str. 821-837.

²³ Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, 74-310, 18. 7. 1929, str. 573-588.

²⁴ Rudolf Sterle: Zakon o obrtih. Ljubljana 1933, str. 22, 58, 167, 181-183, 198, 221.

²⁵ Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine, 93-602, 20. 11. 1937, str. 837-920.

polagal s svojim premoženjem. Stečajno sodišče je imenovalo stečajnega upravitelja, ki je gospodaril z dolžnikovim premoženjem in oblikoval stečajno maso za poplačilo terjatev stečajnih upnikov.

Stečajni upniki so se delili na 3 razrede po pomembnosti njihovih zahtevkov. V 1. red so sodile plače, mezde in ostali prejemki zaposlenega osebja, v 2. red so sodile vse javne davščine, obvezni prispevki za socialno zavarovanje; za denarne zavode so bila v drugem redu tudi izplačila hranilnih vlog. V 3. red so sodile vse ostale stečajne terjatve.

Če je do uvedbe stečaja prišlo iz nekrivdnih razlogov, se je stečajni postopek končal na tri načine: s prisilno poravnavo, z razdelitvijo vse stečajne imovine, z ustavitvijo stečajnega postopka. S prisilno poravnavo je bil stečaj odpravljen na dolžnikov predlog in pristanek upnikov, če je dolžnik lahko zagotovil 100% poplačilo upnikov 1. in 2. reda ter vsaj 20% terjatev upnikov 3. reda. Z razdelitvijo vse stečajne imovine je bil stečaj odpravljen, če dolžnikove imovine ni bilo dovolj niti za tolikšno poplačilo. V tem primeru se je stečajna masa razdelila najprej med upnike 1. reda (do 100%), ostanek med upnike 2. reda (do 100%), zadnji ostanek pa med upnike 3. reda (v enakem deležu terjatev). Po taki odpravi stečaja je firma prenehala obstajati in je bila izbrisana iz trgovinskega registra po službeni dolžnosti na osnovi Trgovinskega zakona (čl. 24 trg. zak.).²⁶ Ustavitvitev stečajnega postopka je sledila, če dolžnikova imovina ni zadoščala niti za pokritje stečajnih stroškov. V tem primeru je stečajno sodišče stečajni postopek ustavilo, zbrisalo firmo iz registra, dolžniku ni odpravilo stečaja in ga predlagalo državnemu tožilcu v kazenski postopek. V kazenskem postopku je kazensko sodišče odmerilo zaporno kazen in po presoji odvzem častnih in nekaterih državljskih pravic po Kazenskem zakoniku.²⁷

Če je do stečaja prišlo iz krivdnih razlogov (pobeg dolžnika, neprijava stečaja, malomarno poslovanje, goljufija, prevara), je stečajno sodišče vodilo stečajni postopek po stečajnem zakonu enako kot nekrivdnega, dolžnika pa prijavilo državnemu tožilcu. Kazensko sodišče pa je na osnovi Kazenskega zakonika ugotavljalo zločin lažnega bankrotstva (čl. 344 kaz. zak.), ali prestopke malomarnega bankrotstva (čl. 345 kaz. zak.).²⁸ Zločin lažnega bankrotstva je zakrivil dolžnik, ki je navidezno ali dejansko poslabšal svoje imovinsko stanje z namero, da ne bi plačal svojih dolgov, ker bi se nad njegovim premoženjem uvedel stečaj. Za takšno poslabšanje imovine se je štelo: 1. če je dolžnik svoje premoženje prikril, navidezno prodal, brezplačno odstopil, za slepo ceno prodal ali uničil; 2. če je sklenil lažno pogodbo o neobstoječem dolgu, ali priznal neresnične terjatve; 3. če je prikril, uničil, predručal predpisane trgovske knjige, ali jih tako vodil, da se ni dalo ugotoviti njegovega pravega premoženjskega stanja; 4. če je prenesel svoje podjetje na drugega brez vednosti svojih nepoplačanih upnikov.

Prestopek malomarnega bankrotstva je zakrivil stečajni dolžnik v naslednjih primerih: 1. dolžnik, ki je postal plačilno nesposoben zaradi razkošnega življenja, če je odprodajal svojo imovino za slepo ceno, lahkomišlno ali prekomerno kupoval blago na kredit; 2. če je zanemaril svoje podjetje in neredno vodil predpisane knjige; 3. če ni pravočasno sestavil knjigovodske bilance svojega podjetja; 4. če se

²⁶ Prav tam.

²⁷ Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, 74-310, 18. 6. 1929, str. 573-588.

²⁸ Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, 74-310, 18. 6. 1929, str. 586.

je znova zadolžil, da bi poplačal stari dolg, čeprav je vedel, da ni sposoben plačevanja in če ni pravočasno predlagal uvedbe stečaja ter s tem oškodoval svoje upnike; 5. če se je spustil v borzne ali druge špekulacije, ki niso bile sorazmerne njegovemu imovinskemu stanju.

Stečaj ni pomenil nujnega prenehanja delovnega razmerja zaposlenih. Delovno razmerje po uvedbi stečaja ni prenehalo, pač pa je bil stečaj za delodajalca krivdni razlog za odpoved delovnega razmerja in so imeli delavci pravico do plače za ves čas odpovednega roka. Če je stečajni upravitelj nadaljeval s poslovanjem podjetja v času stečajnega postopka, so zaposleni prejeli plače iz stroškov stečajne mase. Za neizplačane plače v roku enega leta pred uvedbo stečaja so imeli status upnikov 1. reda do višine 20.000 din, za preostanek pa status upnikov 3. reda.²⁹ Stečajnemu dolžniku je prenehalo članstvo v obveznih združbah trgovcev in obrtnikov (obrtne zadruge) z uvedbo stečaja. Kdor je bil v stečaju, ni mogel dobiti dovoljenja za opravljanje koncesionirane obrti.³⁰

Prisilno poravnavo izven stečaja je lahko predlagal dolžnik, ki je postal plačilno nesposoben iz nekrivdnih razlogov, če je ponudil poplačilo svojih dolgov upnikom 3. reda v višini najmanj 40% dolgovane vsote v roku enega leta. Upniki 1. in 2. reda (plače zaposlenih, prispevki in davki, hranilne vloge) so morali biti poplačani v celoti. Če se je večina upnikov (75% dolga) s tem strinjala, je stečajno sodišče potrdilo poravnavo in štel se je, da je dolg poplačan. Če upniki takega predloga niso sprejeli, je bil uveden redni stečaj. Poravnalni postopek je imel enak učinek kot redni stečaj (zaščita dolžnikovega premoženja pred izvršbo in razprodajo). Dolžnik je še naprej gospodaril s svojim premoženjem, razpolagalno pravico pa mu je omejeval poravnalni upravitelj, ki mu ga je imenovalo stečajno sodišče. Poravnalni upravitelj je smel zahtevati, da samo on prejema denar, izvaja vsa potrebna izplačila in izpolnjuje druge obveznosti dolžnikovega podjetja. O tem je odločal poravnalni sodnik. Neuspešnih je bilo približno ena tretjina poravnav. Večina prisilnih poravnav izven stečaja je bila uspešna in upniki so bili poplačani v višini 40% do 70% svojih terjatev, dolžniki pa niso izgubili razpolagalne pravice nad svojim premoženjem. Poravnalni postopki so bili končani v pol leta, stečaj pa je trajal do dve leti in več.

Nagrade stečajnih upraviteljev je določala posebna Uredba o tarifah za nagrade upraviteljev stečajne mase in za nagrade upraviteljev prisilne poravnave izven stečaja, ki jo je izdal pravosodni minister 5. aprila 1930.³¹ Nagrado upravitelju stečajne mase in poravnalnemu upravitelju je določal stečajni sodnik. Merilo za odrejanje nagrade stečajnemu upravitelju je bil praviloma končni uspeh njegovega poslovanja za zaščito koristi vseh upnikov stečajne mase. Pri nagradi se je upoštevalo: vrednost realizirane stečajne mase in kvota, ki je bila dosežena za poplačilo upnikov 3. reda; nagrada je bila višja, če je bila stečajna masa dosežena z dražbo. Čimvišji je bil odstotek kvote za poplačilo upnikov, višja je bila nagrada. Nagrada je znašala od 18% do 0,5% od najnižje do najvišje vsote stečajne mase. Nagrada stečajnemu upravitelju za realizirano stečajno maso manjše vrednosti do 100.000 din je znašala do 18.000 din (6 povprečnih mesečnih plač srednjega

²⁹ Stojan Bajič: Delavsko in nameščensko pravo. Ljubljana 1933, str. 23, 93, 201.

³⁰ Sterle, n. d., str. 22, 58, 167, 181-183, 198, 221.

³¹ Uradni list kraljevske banske uprave Dravske banovine, 35-258, 23. 4. 1930, str. 837-839.

uslužbenca). Ker je stečajni postopek trajal navadno do 2 leti, ta nagrada ne izgleda prevelika. Stečaj Slavenske banke je trajal 2 leti, stečajna upravitelja sta bila dva, realizirana stečajna masa je znašala okrog 36 milijonov din, nagrada pa 360.000 din, kar pomeni po 7.500 din mesečno za vsakega; tudi ta nagrada za vrhunska stečajna upravitelja ene največjih takratnih bank izgleda v mejah normalnosti.

Najbolj odmevni stečaji so bili, ko je leta 1926 propadla Slavenska banka in z njo tudi številna druga podjetja. Za slovensko prebivalstvo so bile najbolj boleče prisilne prodaje kmečkih gospodarstev, ki so imele značaj stečajev. Med veliko gospodarsko krizo 1929 do 1934 je bilo veliko stečajev industrijskih, obrtnih in trgovskih podjetij; največ stečajev in prisilnih poravnav izven stečajev je bilo v letih 1931 in 1932 (1.260 stečajev in 1.975 prisilnih poravnav), nato se je to število zmanjševalo; 1935 je bilo 143 stečajev in 183 prisilnih poravnav.

Stečaji gospodarskih družb so bili manj številni kot navadni stečaji. Za narodno gospodarstvo pa so imeli večje posledice, večjo gospodarsko škodo in izgubo večjega števila delovnih mest. Tudi teh stečajev je bilo največ v letih gospodarske krize, vendar jih je bilo veliko tudi v letih 1924 do 1925, ki so bili posledica deflacijske krize.³²

Stečaji gospodarskih družb v Sloveniji 1919-1938³³

Leto	Stečaji	Prisilne poravnave	Skupaj
1919	2	2	4
1920	-	1	1
1921	2	3	5
1922	3	5	8
1923	12	39	51
1924	39	98	137
1925	91	50	141
1926	78	2	80
1927	87	-	87
1928	67	-	67
1929	46	-	46
1930	58	18	76
1931	73	112	185
1932	93	206	299
1933	48	54	102
1934	49	90	139
1935	34	61	95
1936	25	64	89
1937	44	55	99

³² A. Ogris: Gospodarsko desetletje 1919-1928 v Sloveniji po trgovinskih registrih in po katastrih Zbornice za trgovino, obrt in industrijo. V : Na gospodarskih ogledih po Sloveniji (ur. dr. Fran Windischer), Ljubljana 1930, str. 16.

³³ Drago Potočnik: Statistični dodatek. V: Spominski zbornik Slovenije : ob dvajsetnici kraljevine Jugoslavije. Ljubljana 1939, str. 554.

1938	24	41	65
Skupaj	875	901	1.776

V številu stečajev so prevladovala javne trgovinske družbe (samolastniške), ki jih je bilo okrog 90%, ostale so bile družbe z omejenim jamstvom in delniške družbe. Tretjina razglašanih stečajev se je končala brez vsakršnega uspeha, ker stečajna masa ni zadoščala niti za stroške stečajnega postopka in so upniki izgubili vse. Dve tretjini stečajev je bilo uspešnih in so se končali z razdelitvijo stečajne mase ali s prisilno poravnavo; v vsakem primeru so upniki dobili le 25 do 40% svojih terjatev, le redki so bili primeri, ko so upniki iztržili več, vendar največ do 70% svojih upravičenih terjatev.

Številne spore med subjekti gospodarskih družb, ki bi marsikdaj imeli za posledico tudi uvedbo stečaja ali prisilne poravnave, je reševalo tudi borzno razsodišče, ki so ga sestavljali najuglednejši gospodarstveniki; štelo je 72 članov in reševalo je po 1.500 do 2.000 spornih zadev letno. Večino spornih zadev (94%) so rešili prej kot v enem mesecu. S svojim strokovnim znanjem in gospodarskim ugledom so veliko prispevali k urejanju trga in oblikovanju trgovskih norm. Borzno razsodišče je razsojalo v sporih, ki so izhajali (ali bi lahko izhajali) iz borznih poslov. Razsodišče je bilo prostovoljno in brezplačno, poslovalo je hitro in uživalo velik ugled. Ker so bili člani borze vsi pomembnejši gospodarski subjekti, je bilo borzno razsodišče pomemben dejavnik za urejenost in varnost poslovanja v slovenskem gospodarstvu.³⁴

France Kresal

BANKRUPTCY POLICY IN SLOVENIA BEFORE THE SECOND WORLD WAR

S u m m a r y

Bankruptcy and insolvency were acute economic and social evils and were treated as such under the financial and criminal legislation. Bankruptcy was the financial collapse of a company or an individual, which resulted in liabilities, the stoppage of payments and, eventually, insolvency or the liquidation of the company. After filing for bankruptcy, a debtor was no longer free to use his assets. The introduction and execution of bankruptcy procedure was regulated by the Austrian bankruptcy order from 1868, with several amendments. The objective of the rigorous bankruptcy procedure was to convert the debtor's assets into money and divide the amount appropriately among the creditors. In this way, the debtor's financial existence was terminated and the creditors, after a long period and many expenses, sometimes only received a minimal portion of their claims. These deficiencies were supposed to be eliminated through a reform of the entire civil legislation and the introduction of a new bankruptcy order which comprised several elements of socio-political protection, with an emphasis on the common interests of both the creditors and debtors.

In 1897, this bankruptcy law was amended with provisions on the assets of an insolvent debtor and this bankruptcy regulation remained effective until the beginning of the First World War. The new bankruptcy policy after the introduction of the pre-bankruptcy settlement procedure in 1916, was supposed to prevent a rapid sell-off of the financial potentials of indebted companies. It allowed for

³⁴ Letna poročila Ljubljanske borze za blago in vrednote od 1927 do 1944. Prim. Dr. Nemo, n.d., str. 136-144; Bojan Balkovec: Sedemdeset let prve borze v Ljubljani. Ljubljana 1994, str. 3-14.

their uninterrupted operation and, thereby, the generation of new income for an easier repayment of debts. Such bankruptcy policy remained unchanged even after 1929 when a new Yugoslav bankruptcy law was passed.

During the Depression years between 1929 and 1934 there were many bankruptcies of industrial, small trade and commercial companies (1,260 bankruptcies and 1,975 forced settlements). The bankruptcies of commercial companies were less frequent than ordinary bankruptcies, however, they bore heavier consequences on the national economy, causing greater economic damage and the loss of employment. Although most such bankruptcies occurred during the years of the Depression, they were also frequent between 1924 and 1925. One third of the bankruptcy procedure ended unsuccessfully, giving no return to the creditors. Two thirds ended successfully, either by dividing the insolvent estate or by forced settlement; Still, creditors were only able to recover between 20 and 40 percent of their. The creditors rarely recovered more than that, but never in excess of 70 percent of their rightful claims.